

потрібно засвоїти; накреслюють стратегію дій, використовують певну систему засобів та прийомів щодо виконання самостійного завдання; підбирають варіанти виконавської інтерпретації музичного твору; виконують завдання, здійснюючи при цьому самоконтроль та самооцінку набутих музично-теоретичним знанням, виконавським практичним вмінням, а також новоутвореним особистісним якостям. У зв'язку з цим підсилюється мотивація самостійної роботи студентів (зовнішня мотивація), а саме: пізнавальна – на досягнення результатів у музично-педагогічній роботі; на реалізацію практичних знань та вмінь у художньо-творчій діяльності; позитивно-емоційна – від самого процесу самостійної роботи, а також на продуктивність самореалізації в творчості.

Висновки... Слід зазначити, що в практиці вищої школи актуалізуються напрямки творчого підходу до процесу навчання. Все це забезпечує майбутньому фахівцеві широту орієнтування в професійній музично-педагогічній діяльності, глибину засвоєння спеціальних знань у галузі музичної культури, мобільність використання художньо-виразних засобів і прийомів в інтерпретації музичних творів, сформованість умілого застосування набутих знань та вмінь в нестандартних умовах музично-педагогічної діяльності.

Дієвість дидактичних умов у процесі формування творчих якостей у майбутніх учителів музики засобами музичного мистецтва дозволяє активно впливати на їх загальну музично-професійну підготовку.

Висунуті теоретичні положення підкреслюють, що розвиток творчих якостей у майбутніх учителів музики здійснюється на основі взаємодії двох процесів: засвоєння соціокультурного досвіду і застосування його у різних видах практичної художньо-творчої діяльності, і реалізується в безпосередньо практичній художньо-творчій діяльності, яка відбиває і суб'єктивний творчий потенціал педагога-музиканта, і рівень розвитку його творчих якостей.

Література

1. Абдуллин Е.Б. Теоретические и методические основы музыкального обучения в общеобразовательной школе : уч. пос. / Е.Б.Абдуллин. – М. : МГПИ, 1982. – 134 с.
2. Арчажникова Л.Г. Профессия – учитель музыки : кн. для учителя / Л.Г.Арчажникова. – М. : Просвещение, 1984. – 111 с.
3. Семушина Л.Г. О профессиональных умениях и навыках / Л.Г.Семушина // Дошкольное воспитание. – 1976. – № 10. – С. 65-68.

Анотація

У статті розглядаються дидактичні умови розвитку особистісних творчих якостей студентів музично-педагогічних факультетів. Наголошується на значущості у навчальному процесі творчої діяльності, творчого пошуку, особистісно-орієнтованого підходу, варіативності, поєднання індивідуальних і колективних форм роботи.

Аннотация

В статье рассматриваются дидактические условия развития личностных творческих качеств студентов музыкально-педагогических факультетов. Акцент ставится на значимости в учебном процессе творческой деятельности, творческого поиска, личностно-ориентационного подхода, вариативности, объединения индивидуальных и коллективных форм работы.

Summary

Didactic conditions, the development of personal creative abilities of students of music and Pedagogical faculties are studied in the article.

Students' creative action, creative research, personal attitude, variation in the connection with individual and collective forms of the work are stressed on the necessity in education.

Ключові слова: дидактичні умови, оптимізація, музично-педагогічний, творчий, якості, художній, пошуковий, інтерпретація, мотивація.

Ключевые слова: дидактические условия, оптимизация, музыкально-педагогический, творческий, качества, художественный, поисковой, интерпритация, мотивация.

Key words: Didactic conditions, optimization, Music and Pedagogical, creative, abilities, art, research, interpretation, motivation.

Подано до редакції 24.10.2011.

УДК 378.147:784

©2012

Тарарак Н.Г.

ПИТАННЯ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... На сучасному етапі розвитку суспільства головним завданням вищої освіти в Україні є виховання особистості, спроможної реалізувати свій професійний потенціал на високому науковому та фаховому рівнях. Розбудова вітчизняної системи освіти актуалізує соціальне замовлення на педагогів, здатних втілювати в життя пріоритети моральності, гуманістичного світосприйняття й культури спілкування. Особливою мірою це стосується майбутнього вчителя музики, одним із визначальних

професійних завдань якого є виконання соціокультурної місії провідника в опануванні безмежного світу національного і світового музичного мистецтва, збагачення на цій основі духовного потенціалу школярів.

Формування духовного світу особистості є в нашій державі першочерговим соціальним завданням, оскільки майбутнє суспільства прямо залежить від духовного складу кожної людини, її ідейних і соціальних орієнтирів, які відбиваються в характері мислення, дій, морально-естетичній позиції.

Запорукою оновлення культурного життя суспільства є естетичне виховання підростаючого покоління, саме воно сприяє засвоєнню найвагоміших здобутків культурного прогресу суспільства, підтримує і посилює інтерес до мистецьких творів, пам'яток історії і культури народу, національних звичаїв та обрядів, з іншого, – стимулює розвиток культури народу, активно впливає на створення нових духовних цінностей.

Саме сьогодні особливі актуальності набули процеси вдосконалення музично-естетичного виховання дітей та молоді, а також підготовки педагогічних кадрів, здатних ефективно вирішувати завдання естетичного виховання на всіх етапах навчального процесу. Подолання сучасних економічних та культурних чинників, які негативно впливають на рівень духовності підростаючого покоління, можливе лише за умови постійного збагачення музично-естетичної підготовки педагогічних кадрів новими технологіями та звернення до найкращих здобутків естетико-педагогічної спадщини минулого та сучасності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Доцільно відзначити, що проблеми формування окремих компонентів музично-педагогічної підготовки педагога вивчали Т. Білоусова, Є. Бондаревська, О. Гармаш, Н. Гребенюк, Т. Іванова, О. Рудницька, Н. Чепелева; обґрунтували методологію та апарат дослідження в музичній педагогіці О. Апраксіна, О. Арчажнікова, Л. Коваль, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Щолокова; розробляли нові концепції практичного навчання в умовах вищих навчальних закладів В. Євдокимов, В. Журавльов, І. Прокопенко, К. Щербина та інші учені.

Сутність всебічної підготовки педагога-музиканта, її структура, шляхи формування ґрунтуються на загальнопедагогічних засадах майстерності педагога, розроблених О.Апраксіною, Ю.Азаровим, В.Бондарем, Я.Бурлакою, Ф.Гоноболіним, І.Зязюном, В.Загв'язинським, А.Капською, М.Кухаревим, Н.Кузьміною, Ю.Львовою, та ін.).

Музично-педагогічна підготовка студентів висвітлена Л.Арчажніковою, Н.Вишняковою, В.Муцмахером, Г.Падалкою, І.Поляковою та ін.

У нових соціально-економічних умовах об'єктивно зростає значення наукових розробок, що впливають на системну упорядкованість освітніх процесів, а також створюють можливість їх прогностичного моделювання й успішного управління ними. Так, у працях В.Бондаря, В.Євдокимова, Н.Кузьміної, В.Лозової, О.Мороза, В.Сластьоніна, В.Семиченко, Г.Троцько та ін. розкрито шляхи підвищення ефективності реального педагогічного процесу за умов забезпечення його цілісності, має значення для розв'язання складного комплексу проблем безпосередньої музично-педагогічної підготовки вчителів музики в умовах вищого педагогічного навчального закладу.

Хоча навчання на музично-педагогічному факультеті потребує вивчення різних дисциплін і відповідно методик їх викладання, спрямованість усіх методик повинна бути єдиною – озброєність студентів різнобічними формами й методами роботи у загальноосвітній школі. У процесі оволодіння музичною культурою в учнів формуються певні якості особистості. Вчитель повинен бути вихователем у самому широкому розумінні слова, і як учитель взагалі, і як людина, що залучає дітей до музичного мистецтва, яке має величезний виховний потенціал. Можливості музики, як засобу, що формує моральне обличчя людини, безмірні, і завдання вчителя – найбільшою мірою ці можливості використати. У зв'язку з цим вчитель музики повинен оволодіти як загальнопедагогічними знаннями, що допомагають йому в організації навчального процесу та позакласній роботі, так і з основами психології з врахуванням вікових та індивідуальних особливостей розвитку дітей.

Навчально-музична діяльність студентів суміщає у собі педагогічний та виконавський досвід, заснований на вмінні узагальнювати й систематизувати здобуті знання. Тому з метою залучення студентів до самостійного пізнавального пошуку навчання на музично-педагогічному факультеті повинно спиратися на узагальненість змісту окремих музичних дисциплін, де знання та навички, здобуті при опануванні однією дисципліною, будуть використані для формування пізнавальної діяльності при вивченні других – у навчання складають специфічні міжпредметні зв'язки. Так, для розвитку професійних якостей вчителя музики важливе значення має зв'язок між навчанням гри на фортепіано і вивченням дисциплін музично-теоретичного циклу.

Найбільш щільно пов'язані такі виконавські дисципліни, як фортепіано, концертмейстерський клас, диригування, хоровий клас, постановка голосу. Між названими дисциплінами існує безпосередній зв'язок, про що свідчить наявність закономірностей роботи над музичним твором (жанр, склад, форма, стиль тощо), використанні деяких загальних педагогічних прийомів і методик (аналіз, порівняння, узагальнення, словесні пояснення, педагогічний показ тощо).

Таким чином, професійна підготовка майбутніх викладачів музики являє собою одну із складових всебічного розвитку особистості у вищій школі. Для проведення уроків музики на високому професійному рівні

вчитель повинен мати ґрунтовні знання з педагогіки та психології, методики викладання, історії та теорії музики, аналізу музичних творів та гармонії, володіти музичним інструментом, вміннями та навичками проведення вокально-хорової роботи, розвинутий музичний слух, широкий світогляд тощо.

Основною формою підготовки майбутнього вчителя музики до його професійної діяльності є вокально-хорова робота. Саме спів є головним засобом активного прилучення людини до світу музичного мистецтва та культури.

Серед комплексу спеціальних музичних дисциплін базовим є Хоровий клас. Він поєднує в собі: по-перше, начальну дисципліну, що синтезує знання з усіх предметів музичної спеціалізації, по-друге, навчальний виконавський колектив.

Хоровий спів – мистецтво унікальних можливостей як виконавських, так і освітніх. Воно завжди буде невід'ємною частиною вітчизняної та світової культури, незамінним, віками перевіреним чинником формування духовного, творчого потенціалу суспільства. Хоровий спів з його багатовіковими традиціями, глибоким духовним змістом, величезною дією на емоційний, моральний стан як виконавців, так і слухачів залишається випробуваним засобом музичного виховання.

Правильно організований процес хорового музикування виявляє та задіює цілий спектр якостей учасників: і музичні здібності, і особисті якості. Таким чином, хорова творчість покликана виконувати основну виховну функцію через наступні: пізнавальну, естетичну, рекреаційну, геденістичну, функцію спілкування. Під час відродження нашої духовності, розбудови нашої незалежної держави, перед композиторами, діячами мистецтва стоять важливі завдання з питань музичного виховання підростаючого покоління. А саме в піснях, хорових творах, показати історію нашого народу, його звичаї, традиції, обряди, незламність духу у боротьбі за волю України. Адже музичне виховання відіграє важливу роль у духовному становленні особистості людини.

Художнє виконання пісенно-хорового репертуару в хорі може бути лише на основі розуміння і відчуття учнями художнього образу. Це є першою і обов'язковою умовою художнього співу. Проте однієї цієї умови недостатньо, потрібно ще вміти передати зміст і характер пісні під час співу, а разом з тим володіти мінімальною вокально-хоровою технікою, тобто вокально-хоровими навичками.

Спів – один із способів спілкування і самовираження, доступний майже кожному. Спів задовольняє не лише естетичну й емоційну, але і фізичну потребу людини, про що необхідно знати і пам'ятати співакові. Це робота комплексу м'язів, пов'язаних з процесом дихання, і несвідомо організована творчим емоційним настроєм. Це комплексна робота, яка неможлива без координуючого центру, а оскільки її організовує емоція, яку професіонал повинен уміти створювати й зберігати під час співу.

Кожній людині необхідно працювати над своїм голосом. Він має бути яскравим, соковитим, чітким, привертати увагу. Передусім, важлива сила звуку, яка залежить від активної роботи органів мовного апарату. Має значення також гнучкість, пластичність голосу, уміння легко змінювати його. Рухливість голосу – це зміни по висоті тонального рівня. Кожен голос характеризується діапазоном (об'ємом), тобто властивою йому сукупністю музичних тонів. Добре поставлений голос має багате тембральне забарвлення. Тембр – забарвлення звуку, яскравість, а також м'якість, теплота, індивідуальність. В звучанні голосу завжди присутні основний тон і ряд обертонів, тобто додаткових звуків. Чим їх більше, тим яскравіше, барвисто, соковитіше звукова палітра людського голосу. Завдання педагогів – допомогти розробити голос студента так, щоб він був рухливим, сильним, звучним, гнучким і чуйним на щонайменші емоційні рухи душі. Потрібно підготувати голос до підвищення навантаження, зробити його витривалішим. Виховати, поставити голос – означає розвинути і зміцнити всі голосові дані людини (об'єм, силу і звучність голосу). У випадках ж неправильного користування голосом, його штучного звучання, необхідно відшукати причину цього, знайти правильний контакт, визначити природний, властивий людині звук.

Під вокальною технікою ми розуміємо оволодіння правильною співацькою установкою, яка забезпечує повну свободу гортані; розвиток співацького дихання, звукоутворення та дикції.

Працюючи у хоровому класі, кожен студент повинен усвідомлювати, що його голос являє собою сладне та багатогранне явище. З одного боку, це самий досконалий, «живий» інструмент, який безпосередньо пов'язан з виконавцем, його думками, почуттями. Тому саме від настрою співака, його психічного стану залежить якість звучання. На заняттях співаків слід застерігати від пасивної, інертної роботи, тому що такий стан негативно впливає на якість звуку і тягне за собою збільшення кількості проспівування для досягнення певних завдань.

З другого боку, як будь-якому інструменту, йому характерний ряд властивостей, ступінь розвитку яких свідчить про вокальну майстерність співака. Тому, співацький голос вимагає систематичної, педагогічно грамотної роботи та професійного, дбайливого ставлення. Головна особливість цієї роботи міститься в тому, що керування процесом співу здійснюється виключно за допомогою якісного оцінювання звучання, а контроль – сформованного слуху. Викладач повинен сам мати та розвивати у хористів вокальний слух, тонко реагуючий на будь-які відхилення та відчуваючий багату гаму кольорів людського голосу.

Головною складовою вокально-хорового виховання студентів є робота над досягненням єдиного тембрового колориту в партії і у хорі. Зберігаючи свої індивідуальні особливості, голоси повинні тембрально зливатися досягаючи однорідного забарвлення звука.

Велику роль у формуванні співацького звуку грає емоційне підґрунтя. Студент повинен пам'ятати, що жодного звуку не має бути проспівано без певного емоційного навантаження. Кожна дія процесу співу має підпорядковуватися емоційній забарвленості, яка залежить від образно-сенсного змісту хорового твору.

Висновки... Отже, особистість студента, майбутнього вчителя музики, в хоровому класі формується шляхом розвитку творчої активності, яка виявляється в різних аспектах діяльності: з одного боку, він учасник хорового колективу, навчається і співає в ньому як хоровий співак, а з іншого, цей колектив є базою для набуття студентом практичних вмінь та навичок керування хором в якості диригента. Спів у хорі розвиває у студентів почуття колективізму, організованості, свідомого ставлення до процесу навчання, емоційність, художній смак, музичні здібності, вокальні навички в специфічних умовах хорового строю та ансамблю, а також формує виконавську культуру і майстерність

Навчальна робота та виконавська діяльність студентів у хоровому класі сприяє формуванню гармонійно розвиненої особистості, створює умов для розкриття і розвитку творчого потенціалу кожного студента та його подальшої самореалізації, а також підготовки до організації та проведення вокально-хорової діяльності в шкільних та позашкільних закладах.

Література

1. Арчажникова Л.Г. Профессия – учитель музыки : книга для учителя / Л.Г. Арчажникова. – М. : Просвещение, 1984. – 111 с.
2. Воздинский Д. Межпредметные связи как условия эффективности профессиональной подготовки будущих учителей / Д. Воздинский. – Минск, 1986. – 246 с.
3. Коваль Л.Г. Взаимодействие учителя и учащихся в процессе формирования эстетических отношений средствами музыкального искусства: Автореф. дис. ... доктора пед. наук / Л.Г. Коваль – К., 1991. – 48 с.
4. Педагогічні інновації : ідеї, реалії, перспективи : зб. наук. праць. – К. : «Логос», 2000. – 380 с.
5. Скрипкина Э.А. Исполнительские качества учителя-музыканта как проблема исследования / Э.А. Скрипкина // Профессиональная подготовка учителя музыки общеобразовательной школы : сб. трудов. – Вып.1 – М. : МГПИ, 1978. – С. 13-32.
6. Стулова Г. П. Хоровой класс : теория и практика вокальной работы в детском хоре / Г. П. Стулова. – М. : Просвещение, 1988. – 125 с.
7. Уколова Л. И. Дирижирование : учеб. пособие для студ. сред. проф. образования / Л. И. Уколова. – М. : Гуман. изд. центр ВЛАДОС, 2003. – 208 с.

Анотація

У статті розглядаються питання організації підготовки педагогічних кадрів, зокрема майбутніх вчителів музики, здатних ефективно вирішувати завдання естетичного виховання на всіх етапах навчального процесу, розкривати безмежний світ національного і світового музичного мистецтва.

Основною професійної підготовки майбутнього вчителя музики в навчальних закладах виступає вокально-хорова робота, яка сприяє розвитку у студентів професійних вмінь та навичок, а також розкриттю творчого потенціалу особистості.

Аннотация

В статье рассматриваются вопросы организации подготовки педагогических кадров, в частности будущих учителей музыки, способных эффективно решать задание эстетического воспитания на всех этапах учебного процесса, раскрывать безграничный мир национального и мирового музыкального искусства.

Основой подготовки профессиональной деятельности учителя музыки в учебных заведениях является вокально-хоровая работа, которая содействует развитию у студентов профессиональных умений и навыков, а также раскрытию творческого потенциала личности.

Summary

The questions of the organization of the teaching staff training, especially teachers of music, who are able to decide the aim of aesthetic education during the teaching process, to discover the endless world of the national and world musical art are searched in the article.

The basis of the teacher - musician profession training at the educational establishments is the vocal-chorus training, which facilitates the developing of students' professional skills and ability and also the disclosing of creative potential of the individual.

Ключові слова: педагогічний процес, естетичне виховання, музично-педагогічна підготовка, вокально-хорова робота, методика, діяльність, студент

Ключевые слова: педагогический процесс, эстетическое воспитание, музыкально-педагогическая подготовка, вокально-хоровая работа, методика, деятельность, студент

Key words: teaching process, aesthetic education, musical-pedagogical training, vocal-chorus training, teaching method, activity, student.

Подано до редакції 14.10.2011.